

*Жукова О.А., старший викладач
кафедри економіки та менеджменту
Вінницький інститут Університету «Україна»
Гелета І.А., здобувач вищої освіти,
спеціальності «Фінанси та кредит»
Вінницький інститут Університету «Україна»*

АНАЛІЗ ДЕБІТОРСЬКОЇ ТА КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

ANALYSIS OF RECEIVABLES AND PAYABLES ENTERPRISE

Анотація. У роботі досліджено теоретичні аспекти аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості. Висвітлено методичні підходи щодо аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості. Розглянуто шляхи оптимізації дебіторської та кредиторської заборгованості.

Ключові слова: аналіз, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, фінансовий стан, оборотність дебіторської та кредиторської заборгованості.

Abstract. In this paper the theoretical aspects of the analysis of accounts receivable and accounts payable. Deals with methodological approaches to the analysis of accounts receivable and accounts payable. The ways of optimizing receivables and payables.

Keywords: analysis, accounts receivable, accounts payable, financial position, turnover of accounts receivable and accounts payable.

Постановка проблеми. У сучасних умовах економічна ситуація в країні характеризується значною часткою неплатежів. Певною мірою цей факт пов'язаний із впливом наслідків світової економічної кризи, проте в нашій країні негативні тенденції підсилюються ще й незадовільним станом контролю в середині підприємств за виконанням договірних зобов'язань.

Тому одним з головних завдань, які постають перед управлінською ланкою вітчизняних підприємств, є постійний моніторинг розмірів дебіторської та кредиторської заборгованості, строків погашення, аналіз їх структури та забезпечення оптимального співвідношення між сумами цих двох об'єктів обліку. У зміцненні фінансового стану і платоспроможності підприємств значна роль належить контролю за станом розрахунків, динамікою дебіторської і кредиторської заборгованості [3].

Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. визначено, що аналіз забезпечує надання користувачам фінансової звітності для прийняття відповідних рішень повної та правдивої інформації про фінансовий стан, власний капітал, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства [1].

Аналіз останніх публікацій. Дослідженням різних аспектів дебіторської та кредиторської заборгованості приділяли увагу як вітчизняні, так і зарубіжні вчені, зокрема Ф. Ф. Бутинець, М. Д. Білик, С. Ф. Голов, О. М. Головащенко, С. В. Дубровська, Р. Грачова, М. Ю. Медведєв, Т. Момот, В. Моссаковський, В. Ф. Палій, М. С. Пушкар, Б. Райан, В. П. Савчук, Я. В. Соколов, В. О. Шевчук та інші.

Метою дослідження є виявлення існуючих проблем, пов'язаних із станом дебіторської та кредиторської заборгованості та обґрунтування напрямів удосконалення аналізу дебіторської заборгованості підприємств.

Вклад основного матеріалу. Дебіторська заборгованість – це складова оборотного капіталу, яка представляє собою вимоги до фізичних чи юридичних осіб щодо оплати товарів, продукції, послуг. Збільшення дебіторської заборгованості означає вилучення коштів з обороту, що, в свою чергу, вимагає додаткового фінансування.

У ході аналізу дебіторської заборгованості слід розкривати її якісний склад і внутрішню структуру як за видами заборгованості, так і за термінами виникнення. Це необхідно для того, щоб, по-перше, виявити прострочені та безнадійні борги дебіторів, по-друге, встановити розмір боргів, і, по-третє, щоб своєчасно вжити заходи зі стягнення з дебіторів прострочених боргів. Окрім дебіторської заборгованості також аналізують кредиторську, яка є більш ефективнішою ніж використання власного капіталу. Це пояснюється підвищенням відповідальності суб'єкта господарювання перед кредиторами за повернення боргу у встановлений строк.

Кредиторська заборгованість – тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі. Розрізняють нормальну (законну) і прострочену кредиторську заборгованість.

Метою аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості є виявлення суми виправданої і невиправданої заборгованості; зміни за аналізований період, реальність сум дебіторської та кредиторської заборгованості, причини і давність утворення дебіторської заборгованості. У зв'язку з цим аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості є важливою частиною фінансового аналізу на підприємстві і дозволяє виявляти не лише показники поточної (на даний момент часу) і перспективної платоспроможності підприємства, але і фактори, що впливають на їх динаміку, а також оцінювати кількісні і якісні тенденції зміни фінансового стану підприємства в майбутньому [5].

У процесі аналізу необхідно дати оцінку умов заборгованості, звернути увагу на строки, обмеження використання ресурсів, можливості залучення додаткових джерел фінансування.

Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості починається з вивчення їх складу та структури за даними фінансової звітності. Для цього розраховують питому вагу кожного виду заборгованості в загальній сумі.

До безпосередніх завдань аналізу дебіторської і кредиторської заборгованості належать такі [3]:

- точний, повний і своєчасний облік руху грошових коштів і операцій з їх руху;
- контроль за дотриманням касової і платіжно-розрахункової дисципліни;
- визначення структури кредиторської та дебіторської заборгованості за термінами погашення, по виду заборгованості, за ступенем обґрунтованості заборгованості;
- визначення складу і структури простроченої дебіторської та кредиторської заборгованості, її частки в загальному обсязі дебіторської та кредиторської заборгованості;
- виявлення структури даних по постачальникам по неоплачених у розрахунковими документами, постачальникам за простроченими векселями, постачальникам за отриманим комерційному кредиту, встановлення їх доцільності і законності;
- виявлення обсягів і структури заборгованості за векселями, за претензіями, за виданими і отриманими авансами, по страхуванню майна і персоналу, заборгованості, що виникає внаслідок розрахунків з іншими дебіторами і кредиторами, заборгованості по банківських кредитах і визначення причин їх виникнення та можливих шляхів усунення;
- визначення правильності використання банківських позик;
- виявлення неправильного перерахування або отримання авансів і платежів за безтоварними рахунками і т.п. операціями;
- визначення правильності розрахунків з працівниками з оплати праці, з постачальниками і підрядчиками, з іншими дебіторами і кредиторами і виявлення резервів погашення наявної заборгованості за зобов'язаннями перед кредиторами, а також можливостей стягнення боргів (за допомогою грошових чи не грошових розрахунків або звернення до суду) з дебіторів.

І дебіторська, і кредиторська заборгованість вивчається в порівнянні. Стан дебіторської та кредиторської заборгованості, їх розміри і якість спричиняють вплив на фінансовий стан підприємства. Для його поліпшення необхідно [4]:

- стежити за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування;

- контролювати стан розрахунків за простроченими заборгованостями;
- по можливості орієнтуватися на збільшення кількості підприємств-споживачів продукції з метою зменшення ризику несплати монопольним замовником.

Результатом аналізу порівняння кредиторської та дебіторської заборгованості може бути виявлення:

1. збільшення або зменшення дебіторської заборгованості;
2. збільшення або зменшення кредиторської заборгованості.

Висновки. Отже, першочерговими завданнями при здійсненні контролю дебіторської і кредиторської заборгованостей є:

- забезпечення юридичної обґрунтованості кожної суми дебіторської та кредиторської заборгованості;
- вивчення причин виникнення заборгованостей та прорахування їх наслідків;
- здійснення заходів щодо стягнення дебіторської заборгованості та з'ясування існування реальної можливості погашення кредиторської заборгованості;
- регулярне проведення інвентаризацій розрахунків на підприємстві та контроль за строком позовної давності [2].

Аналіз заборгованості бажано проводити системно і поетапно, це дозволить запровадити систему поетапного управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, що дозволить обґрунтувати вибір економічного рішення щодо застосування тієї чи іншої методики з управління дебіторської заборгованості, а і визначити і відповідні методи для виконання розрахунків з урахуванням факторів найбільшого впливу при коригуванні обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості.

З метою підвищення оборотності виділяють шляхи оптимізації дебіторської та кредиторської заборгованості як: оптимізація дебіторської та кредиторської заборгованості в системі управління перспективною платоспроможністю, що дозволяє визначити оптимальні обсяги дебіторської та кредиторської заборгованості з урахуванням забезпечення стабільних фінансових позицій підприємства.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України, від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу до ресурсу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T030436.html

2. Барановська А. С. Оцінка ефективності дебіторської та кредиторської заборгованості / А. С. Барановська. – Вип. 1 – 2010 – С. 210.

3. Гуцаленко Л. В. Організація контролю дебіторської і кредиторської заборгованості господарюючого суб'єкта / Гуцаленко Л. В. // Збірник наукових праць. Луцький національний технічний університет. – Вип. 5 (20). – 2011. – С. 112-114

4. Ліфференко Г. Н. Фінансовий аналіз підприємства: Навчальний посібник / Г. М. Ліфференко. – М: Видавництво «Іспит», 2005. – 160 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <http://ebib.pp.ua/sravnitelnyiy-analiz-debitorskoj-kreditorskoj-15288.html>

5. Гнатенко Є. П., Волошина В. В. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства / Є. П. Гнатенко, В. В. Волошина // Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Економічні науки. – №1(4) – 2015 – С. 38-42